

Social Work & Education

©SW&E, 2021

УДК 364-78(477)

DOI: 10.25128/2520-6230.21.4.1

Наталія Датченко,
аспірантка кафедри соціальної
педагогіки та соціальної роботи,
Київський університет імені
Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна;
NDatchenko@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1378-3476>

Статус статті:

Отримано: листопад 15, 2021

1-ше рецензування: грудень 14, 2021

Прийнято: грудень 30, 2021

Датченко, Н. (2021). Бар'єри у застосуванні соціального замовлення в Україні. *Social Work and Education*, Vol. 8, No. 4. pp. 430-450. DOI: 10.25128/2520-6230.21.4.1

БАР'ЄРИ У ЗАСТОСУВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні засади щодо бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення в Україні. Соціальне замовлення є інструментом задоволення потреб вразливих груп населення у соціальних послугах шляхом залучення недержавних надавачів послуг органами місцевого самоврядування на договірній основі.

На рівні превенції, соціальні послуги вважаються дієвим інструментом роботи в громаді, що спрямована на зменшення ризиків потрапляння вразливих категорій населення у складні життєві обставини (СЖО), які вони не можуть самостійно подолати. На рівні реагування, соціальні послуги покликані підтримати вразливі категорії, особливо сім'ї з дітьми, які потрапили в кризу, а також мінімізувати негативні наслідки СЖО. В умовах появи нових категорій отримувачів соціальних послуг в Україні (діти та їхні сім'ї, які постраждали внаслідок військового конфлікту; ветерани АТО та їхні сім'ї; діти та молодь, які потребують реінтеграції у біологічні сім'ї та громади внаслідок трансформації інституційних закладів; сім'ї з дітьми та самотні люди, які опинились за межею бідності внаслідок пандемії COVID-19, та інші) важливим є розвиток і системи надавачів соціальних послуг. Соціальне замовлення визнано інструментом, здатним урізноманітнити спектр надавачів соціальних послуг, необхідних на рівні територіальних громад.

Попри те, що у національному нормативно-правовому полі поняття соціального замовлення наявне вже більше 20 років, його практичне застосування територіальними громадами все ще залишається інновацією. Це пов'язано із низкою бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення в Україні. До бар'єрів, які заважають розвитку соціального замовлення, автором віднесено такі: процедурні, фінансові, інформаційні та психологічні. У статті наведено результати експертного опитування, які доповнюють та збагачують теоретичні висновки щодо наявних бар'єрів розвитку соціального замовлення в Україні.

Ключові слова: соціальне замовлення; бар'єри; соціальні послуги; територіальні громади; недержавні надавачі соціальних послуг; вразливі сім'ї з дітьми.

Вступ

В умовах, коли все більше соціальних груп потребують соціальних послуг, важливо забезпечити достатню кількість надавачів соціальних послуг, що співпрацюватимуть на професійній основі, гарантуючи якість та доступність своїх послуг. Необхідні знання і мотивацію для служіння та допомоги, окрім комунального, варто шукати і в недержавному секторі. Громадські об'єднання, соціально відповідальний бізнес та релігійні установи можуть бути недержавними надавачами соціальних послуг відповідно до національного законодавства, міжнародної практики і, що важливо, власної місії, цінностей та стратегічних цілей. В Україні наявний нормативно-законодавчий простір для розвитку ринку соціальних послуг шляхом закупівлі соціальних послуг від недержавних надавачів за бюджетні кошти. Кожна територіальна громада країни має відповідні повноваження та ресурси. Питання лише в тому, чи здатна вона реалізувати ці повноваження, якісно розподіляючи власні ресурси для задоволення потреб своїх жителів у соціальних послугах. Соціальне замовлення є одним із можливих інструментів залучення недержавних надавачів до надання соціальних послуг, яке врегульоване Законом України «Про соціальні послуги» та низкою нормативно-правових актів.

Ідея розвитку ринку соціальних послуг не є новою для України. Вперше про неї заговорили в Україні більше 20 років тому. Практику соціального замовлення наша країна запозичила у західноєвропейських держав. Поштовхом розвитку ринку соціальних послуг у країнах ЄС зі свого боку став пошук здешевлення вартості соціальних послуг при їх високій якості та максимальній наближеності до отримувача. Пріоритет розвитку соціальних послуг було відображено у політиці західних країн під назвою «Новий підхід у державному управлінні» (англ. New Public Management). В англосаксонських країнах (Велика Британія, США) такий підхід було запропоновано вперше як відповідь на занадто бюрократичну та централізовану систему державного управління. У політичному контексті цей підхід відповідає неоліберальній ідеології, що базується на ідеї розвитку ринків, у т.ч. ринку соціальних послуг в умовах правової держави та децентралізації влади.

Особливої актуальності у нашій державі розвиток соціальних послуг набув за останні десять років у зв'язку з появою нових вразливих груп населення. До таких груп, зокрема, можна віднести дітей та їхні сім'ї, які постраждали внаслідок військового конфлікту; ветеранів АТО та їхні сім'ї; дітей та молодь, які потребують реінтеграції у біологічні сім'ї та громади внаслідок трансформації інституційних закладів; сім'ї з дітьми та самотні люди, які опинились за межею бідності внаслідок пандемії COVID-19. Як в Україні, так і в країнах-членах ЄС вразливі сім'ї з дітьми визнані пріоритетною соціальною групою, що потребує якісних соціальних послуг. Розвиток соціальних послуг є важливою складовою низки державних реформ, у т.ч. реформи соціальної сфери, деінституалізації, децентралізації, безбар'єрності, інклюзивної освіти, реформи у сфері охорони здоров'я тощо. Усі зазначені українські реформи мають на меті дотримання прав людини та впровадження людино-орієнтованого підходу та взаємодії різних відомств задля забезпечення прав людини, зокрема дітей та їхніх сімей.

Обсяг та види необхідних послуг для дитини змінюються залежно від її вікових потреб та ситуації, в якій вона перебуває. При цьому незмінним залишається важливий принцип організації послуг «одна дитина – увесь спектр послуг», що базується на ідеї інтеграції та взаємодії усіх задіяних служб та відомств, відповідальних за сталість, безперервність та наступність послуг, необхідних відповідно до вікових потреб та прав дитини.

Важливо відмітити, що у країнах ЄС відбувається певний перехід у сприйнятті органами місцевого самоврядуванням власної ролі як надавачів необхідних послуг до усвідомлення себе замовниками та організаторами системи соціальних послуг. При цьому органи місцевої влади наділені повноваженнями закупівлі соціальних послуг від надавачів усіх форм власності. Натомість в Україні серед органів місцевого самоврядування і комунальних установ, ними утворених, все ще привалює сприйняття себе як надавачів соціальних послуг із обмеженим доступом недержавних організацій до зазначеної сфери. Таке обмеження відбувається через певний спротив органів місцевого самоврядування щодо перерозподілу бюджетних ресурсів серед комунальних та недержавних надавачів для забезпечення потреб населення у соціальних послугах. Шанси щодо доступу до цих ресурсів надавачів державного та недержавного секторів не є рівними, адже в Україні продовжує діяти принцип фінансування установ (здебільшого комунальних) замість фінансування необхідних послуг. Соціальне замовлення як засіб задоволення населення у соціальних послугах не часто використовується територіальними громадами. Так, відповідно до наукових розвідок, «обсяг соціального замовлення по Україні в цілому не перевищує 1 млн грн і проваджується тільки в 5–6 регіонах» (Шубіна та ін., 2020).

Розвитку соціального замовлення заважають певні бар'єри, які варто проаналізувати задля поживлення публічної дискусії та пошуку конструктивних рішень у сфері посилення системи соціальних послуг на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що окремі аспекти проблеми соціального замовлення на місцевому рівні розкрито у працях таких вчених, як-то: К. Багмет; В. Брудний; С. Горбунова-Рубан; Ю. Горемікіна; О. Дяченко та Г. Казарян; А. Крупник; К. Кулі-Іванченко; Т. Семигіна.

Так, науковець Т. Семигіна визначає соціальне замовлення як «комплекс заходів організаційно-правового характеру, спрямований на закупівлю за бюджетні кошти соціальних послуг для осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах, який здійснюється на конкурсній основі. Це економіко-правова форма реалізації пріоритетних цільових соціальних програм, спрямованих на вирішення соціально значущих проблем регіонального та місцевого рівнів, шляхом контракування неурядових організацій на конкурсній основі» (Семигіна, 2012, 241).

Питання бар'єрів розвитку соціального замовлення описані у наукових розвідках таких дослідників: Н. Гусак, О. Іванова, Н. Кабаченко; К. Дубич; В. Дударьов та В. Попович; О. Тищенко; О. Шубіна, Ю. Денисова, О. Санчич, А. Марильова; С. Обушний, І. Яковенко; Н. Чудик-Білоусова. Зокрема, на негативному впливі монополії у сфері надавачів соціальних послуг наголошують науковці С. Обушний та І. Яковенко. Інші бар'єри схарактеризовано дослідником

К. Дубич, яка до них відносить викривлення конкурентних умов на ринку соціальних послуг з боку представників органів державної влади; виникнення «маніпуляцій» під час проведення конкурсного відбору суб'єктів надання соціальних послуг та в механізмах конкурсних закупівель; неналежне державне регулювання, що може призвести до зростання цін на ринку та ускладнити доступ отримувачів до соціальних послуг; недостатньо чітко розроблені критерії конкурсного відбору, що можуть призвести до неадекватного вибору суб'єктів надання соціальних послуг; виникнення труднощів у визначенні оптимального співвідношення ціни та якості, а також здійснення контролю за якістю послуг та їх відповідністю встановленим соціальним стандартам (Дубич, 2013). З цією думкою погоджуються науковці Н. Чудик-Білоусова та О. Шубіна.

Проблему посилення соціального захисту дітей та організації соціальної роботи у територіальних громадах вивчали О. Безпалько, Н. Горішна, К. Ігнатенко, Л. Ільчук, І. Мещан, Ж. Петрочко, З. Кияниця, А. Попова, Т. Семигіна, Г. Слезанська та інші дослідники.

Першочерговому значенню оцінки індивідуальних потреб дитини у процесі визначення її найкращих інтересів та забезпечення необхідних соціальних послуг приділяє увагу Ж. Петрочко. Характеризуючи сутність найкращих інтересів дитини, науковець наголошує на тому, що оцінка потреб дитини та її сім'ї є «найважливішим технологічним інструментом і разом з тим ключовим шляхом забезпечення найкращих інтересів дитини» (Петрочко, 2014, 70).

Низку методів щодо організації соціальної роботи в громадах виокремлює Г. Слезанська. До таких методів, зокрема, віднесено ведення випадку, екстрене втручання, робота у групі, соціальна дія, соціальне дослідження, дослідження соціального забезпечення, управління соціального захисту населення. При цьому одними із первинних методів соціальної роботи науковець вважає взаємодоповнюючі «метод організації громад» та «метод розвитку громад» (Слезанська, 2016, 129).

Розглядаючи соціальну роботу в громадах в умовах надзвичайних ситуацій, науковець К. Ігнатенко наголошує на важливості взаємодії державного та недержавного секторів для посилення у громадах соціального захисту дітей, постраждалих внаслідок збройного конфлікту на сході України. Дослідник зауважує, що потреба у соціальному захисті дітей збільшується під час гуманітарних катастроф. За таких обставин, важливими умовами посилення соціального захисту дітей є налагодження і розвиток взаємодії та партнерства між органами місцевого самоврядування, виконавчої влади, закладами соціально-педагогічного спрямування та громадськими організаціями; створення системи соціальних послуг у територіальній громаді, у т.ч. для захисту дітей (Ігнатенко, 2021, 329).

Беручи до уваги зазначені наукові розвідки, метою дослідження є більш детальний аналіз бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення на місцевому рівні в Україні, на основі теоретичного та емпіричного експертного досвіду. Завданнями дослідження є представлення теоретичних узагальнень щодо типів бар'єрів соціального замовлення, а також представлення результатів проведеного експертного опитування щодо пріоритетних соціальних послуг та

чинників, які заважають органам місцевого самоврядування організувати соціальне замовлення. Окремим завданням є також аналіз бар'єрів, які заважають представникам недержавного сектору зголошуватись та здійснювати соціальне замовлення на рівні територіальних громад.

Методологія дослідження складається з двох етапів – теоретичного та емпіричного. Під час теоретичного етапу було використано теоретичний аналіз сучасної наукової літератури з теми дослідження, огляд положень нових нормативно-правових документів міжнародного та загальноукраїнського рівнів. Методи узагальнення та систематизації було використано для визначення типів бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення в Україні.

На другому етапі теоретичні висновки було підкріплено узагальненими результатами *емпіричного дослідження* – експертного опитування щодо пріоритетних соціальних послуг, розвитку соціального замовлення та бар'єрів, які впливають на поширення соціального замовлення на рівні територіальних громад в Україні.

Під час емпіричного етапу дослідження для збору даних було застосовано такі методи експертного опитування, як напівструктуроване інтерв'ю та анкетування. В інструментарії (анкеті) було використано як відкриті запитання, так і запитання із варіантами відповідей із використанням оціночних та порівняльних шкал.

Усього було опитано 24 експерти, яких умовно об'єднано у дві цільові групи: *1 група* (12 осіб) – представники органів місцевого самоврядування (структурні підрозділи органів місцевого самоврядування із соціального захисту населення та комунальні надавачі соціальних послуг); *2 група* (12 осіб) – експерти у сфері розвитку соціальних послуг (Міністерство соціальної політики, Асоціація міст України, міжнародні донорські організації, заклади вищої освіти, провідні громадські організації із спеціалізацією у сфері захисту дитини та розвитку соціальних послуг).

Під час обробки та аналізу відповідей на відкриті запитання було використано метод контент-аналізу, а для аналізу запитань із варіантами відповідей застосовано метод апіорного ранжування та розрахунок статистичних показників (середнє арифметичне значення, мода, медіана).

На емпіричному етапі дослідження виникли певні обмеження, зумовлені, зокрема, браком практичного досвіду органів місцевого самоврядування у здійсненні соціального замовлення, що вплинуло на виявлення скоріш ставлень представників органів місцевого самоврядування до соціального замовлення, аніж відображення їхнього практичного досвіду на основі здійсненого соціального замовлення. На рівні зовнішніх експертів у сфері розвитку соціальних послуг обмеженням може виступати профільна спеціалізація багатьох респондентів у сфері надання соціальних послуг саме для вразливих сімей з дітьми, що могло вплинути на експертні уподобання щодо пріоритетних соціальних груп, які потребують соціальних послуг на місцевому рівні.

Результати дослідження буде використано для впровадження соціального замовлення у декількох громадах-партнерах проекту «Спільно. Соціальні послуги

для сімей в громаді», який впроваджує Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та консорціум громадських організацій за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку через Німецький банк розвитку (KfW).

Основні результати

Аналіз наукових розвідок щодо бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення в Україні, довів, що науковці виокремлюють різні виміри бар'єрів, які взаємопов'язані між собою. Зокрема, К. Дубич до ключових проблем, які сповільнюють застосування соціального замовлення, відносить «недостатнє нормативно-правове забезпечення впровадження механізму соціального замовлення (відсутність стандартів надання соціальних послуг, їх ліцензування), брак досвіду замовників щодо формування відповідних технічних завдань, вибору таких послуг та цільових груп їх отримувачів; протидія (пряма, прихована) з боку державних суб'єктів, що надають послуги, які зацікавлені в збереженні діючих механізмів фінансування, небажання “ділитися” бюджетними коштами, переважання внутрішньовідомчих інтересів; неготовність, відсутність прагнення органів державної влади до взаємодії з організаціями “третього сектору”; відсутність традицій соціального партнерства між органами державної влади та недержавними організаціями щодо надання соціальних послуг; відсутність досвіду роботи, фахова неготовність багатьох недержавних організацій до виконання завдань щодо надання соціальних послуг» (Дубич, 2013).

На негативному впливі монополії державних надавачів соціальних послуг акцентують також увагу науковці С. Обушний та І. Яковенко, які зазначають, що «система використання тільки комунальних закладів несе у собі ризики небалого виконання обов'язків в умовах “незамінності”, монополізму, неврахування індивідуальних побажань людей» (Обушний та Яковенко, 2019, 40).

Згідно з емпіричним дослідженням, проведеним науковцями В. Дударьовим і В. Поповичем у 2018 р. (залучено 200 можливих суб'єктів соціального замовлення Запорізької області), «серед основних причин низької ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями експерти визначили: недостатність фінансування спільних проєктів (62 %); нерозробленість нормативно-законодавчої бази (57 %); кваліфікаційна неготовність громадських організацій (38 %) і недостатність інформаційно-кваліфікаційної взаємодії між органами місцевого самоврядування і недержавних організацій (32 %)» (Дударьов та Попович, 2019, 15).

На думку науковців О. Шубіної, Ю. Денисової, О. Санчич, А. Марильової, існує непублічний супротив державних надавачів соціальних послуг розвитку соціального замовлення: «надавачі соціальних послуг комунального сектору, перебуваючи досі у некомерціалізованому статусі бюджетних установ, не зацікавлені позбутися частини бюджетного фінансування на користь недержавних надавачів, внаслідок чого чинять супротив застосування соціального замовлення, користуючись своїм наближенням до органів влади. Відсутність традицій соціального партнерства між органами державної влади та

недержавними організаціями сприяє гальмуванню розвитку цього позитивного напрямку» (Шубіна та ін., 2020, 213).

Вищезазначені науковці до бар'єрів у застосуванні соціального замовлення справедливо відносять недосконалий механізм розрахунку вартості соціальних послуг. Станом на 2021 рік, підхід розрахунку тісно пов'язаний із вартістю утримання закладу, частіше за все комунального, в якому ці послуги надаються. При цьому більша частина вартості послуги виділяється на утримання приміщення та заробітну платню співробітників, що може не завжди відповідати потребам отримувача соціальних послуг. «Одним із головних проблемних питань є відсутність практики повноцінного розрахунку вартості соціальних послуг, що дозволяє вірно визначити обсяги асигнувань на соціальне замовлення. На сьогодні система розрахунку бюджетного фінансування базується на визначенні витрат для утримання закладів комунальної сфери – територіальних центрів по відповідним статтям – заробітна плата, оплата комунальних послуг та інше. Систем соціального замовлення, навпаки, базується на необхідності обрахунку вартості самої послуги, що практично не здійснювалось на рівні громади» (Шубіна та ін., 2020, 213).

Нерівність державних та недержавних надавачів є суттєвим бар'єром для розвитку соціального замовлення. Відповідно до Бюджетного Кодексу України, органи місцевого самоврядування можуть фінансувати як публічні (соціальні) послуги, так і окремі соціальні заклади. Маючи можливість вибору, органи місцевої влади надають перевагу фінансуванню саме закладів (найчастіше комунальних), замість фінансування соціальних послуг. Такий підхід призводить до того, що фінансуються усі мінімально необхідні витрати для утримання державних соціальних установ: заробітна платня, комунальні витрати, розхідні матеріали. При цьому втрачається фокус на соціальних послугах, які були надані цими установами. Тобто, якщо йдеться про комунальних надавачів, фінансуються скоріш процеси, аніж результати. Ситуація ускладнюється також відсутністю сталої практики моніторингу якості наданих послуг комунальними надавачами.

З іншого боку, при залученні недержавного надавача шляхом соціального замовлення українське законодавство врегульовує обов'язковий обрахунок вартості саме соціальної послуги для конкретної вразливої особи/групи осіб. Для отримання компенсації за надані послуги недержавний надавач зобов'язаний продемонструвати обсяг наданих послуг та їхню ефективність. У цьому випадку модальність фінансування є більше зорієнтованою на результат. Орган державної влади як замовник соціальної послуги має право здійснити моніторинг надання соціальної послуги недержавним надавачем та оцінити її ефективність. Отже, застосовуючи різні підходи для фінансування державних та недержавних надавачів послуг, влада ставить їх у нерівні умови.

Упровадження соціального замовлення пов'язане і з іншими ризиками, які також можна вважати бар'єрами, що заважають розвитку соціального замовлення. До таких ризиків К. Дубич та інші вчені (Н. Чудик-Білоусова, О. Шубіна) відносять: викривлення конкурентних умов на ринку соціальних послуг з боку представників органів державної влади; виникнення «маніпуляцій» під час проведення конкурсного відбору суб'єктів надання соціальних послуг та в

механізмах конкурсних закупівель; неналежне державне регулювання, яке може призвести до зростання цін на ринку та ускладнити доступ отримувачів до соціальних послуг; недостатньо чітко розроблені критерії конкурсного відбору, що можуть призвести до неадекватного вибору суб'єктів надання соціальних послуг; виникнення труднощів у визначенні оптимального співвідношення ціни та якості, а також здійснення контролю за якістю послуг та їх відповідністю встановленим соціальним стандартам (Дубич, 2013).

Науковці О. Дяченко та Г. Казарян, акцентуючи увагу на ролі соціального замовлення для розвитку соціальних послуг для осіб з інвалідністю, доповнюють список бар'єрів ще такими: відсутність досвіду органів державної влади щодо формування відповідних технічних завдань, вибору необхідних послуг соціально-економічного забезпечення та цільових груп осіб з інвалідністю; відсутність традиції використання механізмів соціального партнерства між органами державної влади та приватним сектором щодо надання відповідних соціальних послуг, неузгодженість і нескоординованість їхніх дій щодо вирішення проблем соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю (Дяченко та Казарян, 2018, 92–93).

Результати експертного опитування, проведеного в рамках дослідження, підтверджують та доповнюють аналітико-теоретичні висновки науковців щодо бар'єрів у розвитку соціального замовлення. Результати опитування свідчать, що розвиток соціальних послуг залишається важливим пріоритетом як для представників експертного середовища, так і для органів місцевого самоврядування.

До трьох найбільш пріоритетних соціальних послуг, які необхідно розвивати на місцевому рівні для вразливих сімей з дітьми, представники двох цільових груп респондентів віднесли (1) *соціальний супровід для сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, у т.ч постраждалих внаслідок насильства* (95,8 %); (2) денний догляд (у т.ч. для дітей з інвалідністю) (37,5%); (3) соціальний супровід альтернативних форм догляду дитини (37,5 %); (4) соціальна профілактика (33,3 %).

Іншими необхідними послугами були визначені такі: екстрене/кризове втручання (у т.ч. надання притулку) (25 %); консультування (16,7 %); сімейний патронат (12,5 %); послуга раннього втручання (8,3 %) (рис. 1).

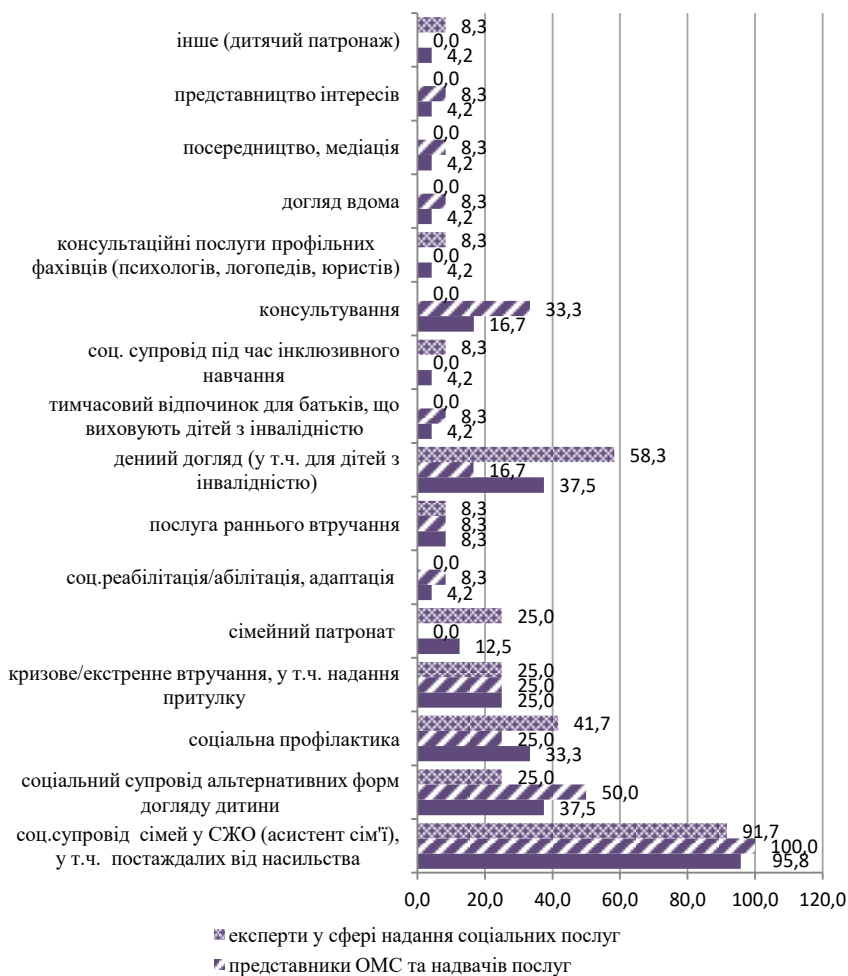

Рис. 1. Відповіді на запитання «Визначте три найбільш пріоритетні соціальні послуги для вразливих сімей з дітьми», %

До найбільш доступних послуг, із числа зазначених, було віднесено послугу консультування. До найменш доступних послуг на місцевому рівні респонденти віднесли послуги денного догляду та сімейного патронату (рис. 2).

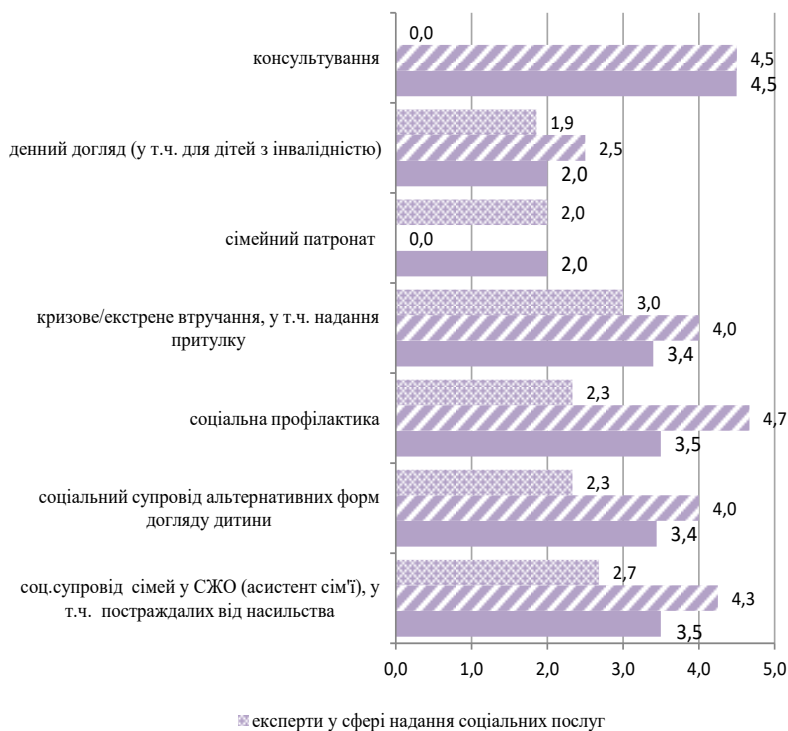

Рис. 2. Відповіді на запитання «Оцініть доступність пріоритетних послуг, де 5 – повністю доступні», середній бал для пріоритетних послуг, які обрали більше ніж 3 експерти (більше 10 %)

Щодо спроможності комунальних надавачів забезпечити на 100 % необхідні базові соціальні послуги для вразливих сімей з дітьми на місцевому рівні варто зазначити, що 62 % (15 осіб) респондентів надали негативну відповідь, зауваживши, що комунальні надавачі неспроможні повністю забезпечити потреби у соціальних послугах зазначеної категорії (рис. 3).

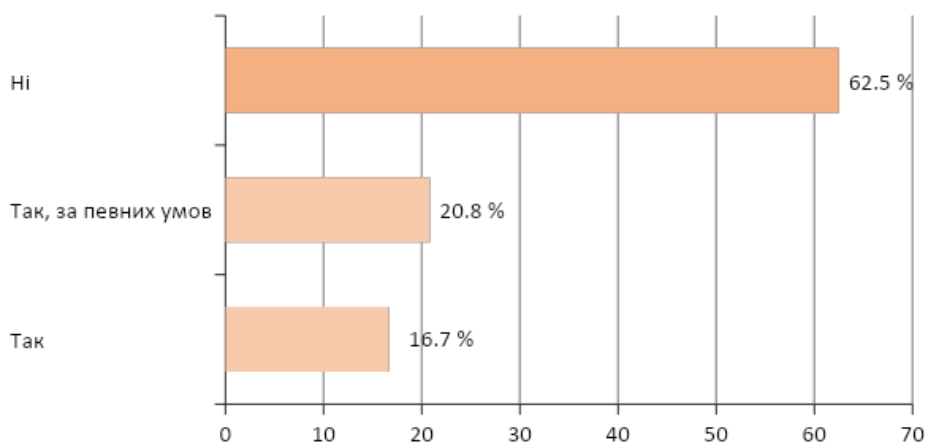

Рис. 3. Відповідь на запитання «Чи здатні комунальні надавачі на 100 % задовольнити потреби вразливих сімей з дітьми у базових соціальних послугах»

Соціальне замовлення було віднесе респондентами до одного з механізмів, які необхідно використовувати для забезпечення вразливих сімей з дітьми якісними соціальними послугами. На запитання «Чи потрібно розвивати соціальне замовлення в Україні» 100 % респондентів надали схвальну відповідь. До аргументів, які представники державного та недержавного секторів висловлювали на підтримку соціального замовлення, можна віднести такі:

(1) *Покращення якості послуг*: сприяння розвитку соціальних послуг; покращення якості соціального обслуговування; збільшення кола надавачів соціальних послуг; збільшення обсягу та урізноманітнення соціальних послуг; можливість для якісної профілактики складних життєвих обставин (СЖО); запровадження альтернативних підходів у сфері надання соціальних послуг; впровадження інновацій у соціальній роботі; задоволення потреб населення у соціальних послугах; боротьба за клієнта у конкурентному середовищі; розвиток попиту на соціальні послуги; підвищення адресності соціальних послуг.

(2) *Ефективне використання бюджетних коштів*: скорочення витрат на соціальні послуги та ефективне використання бюджетних коштів; запобігання створенню непотрібних соціальних структур; розвиток ринку соціальних послуг; залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу; забезпечення відкритості процедур розроблення та прозорості реалізації цільових соціальних програм, протидія проявам корупції та протекціонізму.

(3) *Розвиток громади та суспільства*: можливість визначення територіальною громадою партнера на середньостроковий період; формування довіри між органами місцевого самоврядування і недержавним сектором; можливість спільного планування і розвитку в інтересах жителів громади на тривалий період; дотримання законодавства; впровадження досвіду інших держав; розвиток громадянської участі та громадянського суспільства; посилення партнерства між державою та громадськими організаціями; адекватний перерозподіл соціальної відповідальності між владою та громадою; підвищення

довіри до органів місцевого самоврядування з боку населення; підвищення розвитку громадянської свідомості, активності та відповідальності у соціальній сфері; поява нових робочих місць та стимулювання місцевого економічного розвитку; підвищення рівня ініціативності, активності та контролю з боку громадськості у соціальній сфері, підвищення соціальної захищеності населення, сприяння соціальній згоді.

Незважаючи на схвальні характеристики щодо соціального замовлення, експерти зауважили і низку бар'єрів, які сповільнюють розвиток соціального замовлення в Україні. Під час опитування експертам було запропоновано виставити бали від 1 до 10 потенційним бар'єрам, які можуть заважати розвитку соціального замовлення в Україні з боку органів місцевого самоврядування. Респонденти ранжували 10 найбільш типових бар'єрів, які було виокремлено на основі аналізу наукових джерел та експертного обговорення. Ранжування відбувалось від найменш значущих до найбільш значущих бар'єрів. Пріоритезовані експертами бар'єри разом із коефіцієнтами значущості представлені на рис. 4.

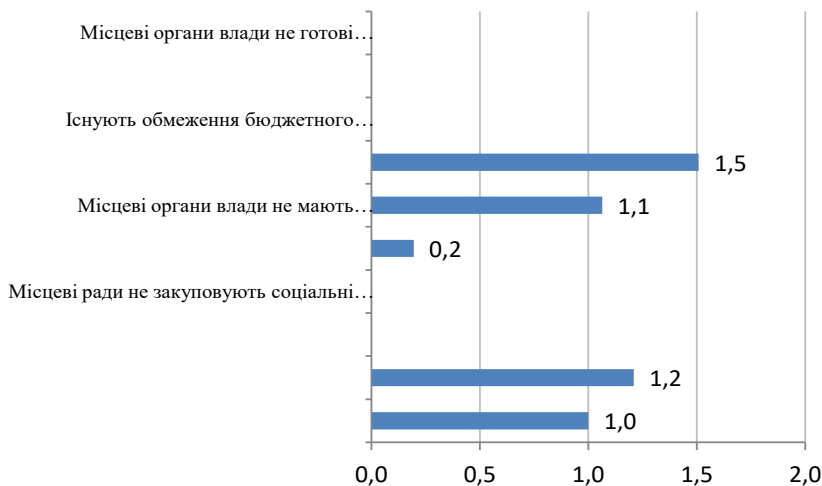

Рис. 4. Визначення найбільш значущих факторів, що стримують місцеві ради закуповувати базові соціальні послуги, думка усіх експертів

Отже, представники двох груп респондентів вбачають, що соціальне замовлення повільно розвивається в Україні, оскільки (1) керівники місцевих рад вважають надання соціальних послуг вразливим сім'ям з дітьми виключно завданням органів місцевого самоврядування і не готові делегувати частину цих повноважень недержавним надавачам; (2) місцеві ради не закуповують соціальні послуги для вразливих сімей з дітьми, тому що вони не довіряють недержавним надавачам; (3) місцеві ради не закуповують соціальні послуги для вразливих

сімей з дітьми у недержавних надавачів, тому що вони не мають на це коштів; (4) місцеві органи влади не мають інформації щодо успішних практик здійснення соціального замовлення; (5) місцеві ради не закуповують соціальні послуги для вразливих сімей з дітьми, оскільки вони не знають як саме це можна зробити.

Вочевидь, бар'єри щодо соціального замовлення існують не тільки з боку органів місцевої влади, але і з боку потенційних недержавних надавачів – громадських організацій, бізнесів, релігійних організацій тощо. Думка зовнішніх експертів у сфері розвитку соціальних послуг та представників органів місцевого самоврядування щодо бар'єрів, які заважають недержавним надавачам брати участь у соціальному замовленні, представлена на рис. 5.

Рис. 5. Визначення найбільш значущих факторів, що стримують недержавних споживачів закуповувати базові соціальні послуги, думка усіх експертів

До факторів, які сповільнюють участь недержавних надавачів у соціальному замовленні, експерти віднесли (1) брак оборотних коштів у недержавних надавачів для надання послуг за власний рахунок і подальше отримання компенсації; (2) неготовність недержавних надавачів працювати із обмеженим бюджетним фінансовим ресурсом; (3) неспроможність недержавних надавачів забезпечити виконання великого обсягу соціальних послуг для вразливих сімей з

дітьми; (3) більш комфортні умови роботи із донорськими організаціями порівняно із органами місцевого самоврядування; (4) недержавні надавачі не готові бути учасником соціального замовлення, оскільки процедура закупівлі є дуже складною.

Важливо відмітити, що оскільки різниця у коефіцієнтах значущості кожного із зазначених бар'єрів не є значною, краще їх сприймати як комплекс факторів, пов'язаних між собою. І, відповідно, стратегії щодо їхнього пом'якшення будувати комплексними, які могли б надати відповідь на усі визначені бар'єри.

Узагальнюючи та доповнюючи наявний теоретичний досвід та результати емпіричного дослідження, пропонується умовно об'єднати бар'єри щодо розвитку соціального замовлення у *чотири групи: процедурні, фінансові, інформаційні та психологічні.*

Процедурні бар'єри. Найчастіше такі бар'єри пов'язані із недосконалою законодавчою базою України, і, відповідно, на них можна вплинути шляхом зміни законодавства або покращення процедур регіонального впровадження норм чинного законодавства. Наприклад, у нормативних документах зазначено, що строк дії соціального замовлення, відповідно до результатів програмного планування, може бути від 1 до 3 років. Аналіз практичного досвіду свідчить, що найчастіше громади залучають недержавних надавачів строком до 1 року. Це відбувається тому, що хоча програмно-цільовий метод планування дозволяє органам місцевого самоврядування мати договірні відносини із недержавними надавачами соціальних послуг на 3–5 років, бюджетні програми здебільшого складаються на один бюджетний рік. Отже, і фінансування органи влади недержавним надавачам через соціальне замовлення можуть гарантувати на один бюджетний рік. Саме це є причиною того, що органи місцевої влади обмежують соціальне замовлення річним контрактом аби мінімізувати ризики фінансового незабезпечення власних договірних зобов'язань перед недержавним надавачем соціальних послуг.

Якщо ж зважити на той факт, що упродовж перших декількох календарних місяців року здійснюється оцінка потреб населення у соціальних послугах, а також на сам процес закупівлі, отримувачі соціальних послуг протягом принаймні трьох календарних місяців щорічно залишаються без необхідних соціальних послуг. Кінець календарного року є кінцем строку надання соціальних послуг недержавним надавачем. Присутній також фактор невизначеності щодо відновлення надання соціальних послуг на початку наступного року. Це зумовлює нестабільність та фрагментарність надання соціальних послуг, що зменшує вірогідність задоволення потреб вразливих категорій у соціальних послугах. На цей бар'єр вказують також українські дослідники Н. Гусак, Н. Кабаченко, О. Іванова, О. Кліменко: «Крім того, проблема початку фінансового року і термінів проведення процедур закупівель, прописана в Порядку та Методиці оцінки конкурсних пропозицій учасників конкурсу із залучення бюджетних коштів для надання соціальних послуг, затвердженій наказом Міністерства соціальної політики України від 26.03.2015 № 332, обумовлює початок надання соціальних послуг з кінця березня (не раніше). За

такої схеми з першого січня неможливо отримувати послуги майже протягом трьох місяців, поки тривають торги, оголошення, погодження, підписання документів» (Гусак та ін., 2015, 21).

Огріхи законодавства щодо оцінки потреб громади у соціальних послугах є ще одним процедурним бар'єром на шляху розвитку соціального замовлення. Процес оцінки потреб тісно пов'язаний із здійсненням соціального замовлення – можна стверджувати, що одне без іншого неможливе. Станом на 2021 рік, в Україні відбувається прийняття нового порядку здійснення громадами оцінки потреб у соціальних послугах. Однак його прийняття та апробація займе певний час. Без визначених пріоритетів, заснованих на конкретних даних, соціальне замовлення не буде ефективним.

Ще одним процедурним бар'єром можна вважати відсутність обов'язкового моніторингу ефективності місцевих програм. Декларативно – ефективність програм має бути предметом моніторингу з боку органів місцевої влади. Фактично, такий моніторинг здійснюється формально. Місцеві цільові програми часто містять положення щодо фінансування соціальних установ замість фінансування необхідних послуг. Тобто не відслідковується вплив виділеного через місцеві бюджетні програми фінансування на кінцевого отримувача соціальних послуг, що потенційно знижує якість послуг.

Фінансові бар'єри. Станом на 2021 рік, Закон України «Про соціальні послуги» й дотичні підзаконні акти визначають *механізм компенсації вартості наданих послуг як єдиний механізм оплати послуг недержавним надавачам при застосуванні соціального замовлення.* У цьому випадку відсутній механізм передоплати соціальних послуг. Це передбачає необхідну фінансову спроможність потенційних надавачів і нерівний доступ до бюджетних ресурсів тих організацій, які такої спроможності не мають. Найчастіше такими установами виявляються саме місцеві невеликі організації, які добре обізнані у місцевій специфіці, наявних категоріях вразливого населення та їхніх потребах. З важливістю застосування механізму передоплати також погоджуються українські науковці С. Обушний та І. Яковенко, які зазначають, що «не вирішеним є механізм передоплати соціального замовлення. Здійснення оплати лише після їх надання у повному обсязі, не завжди стимулює надавачів, створює у них фінансові проблеми, породжує ризики затримки фінансування з боку казначейства, що знищує довіру до органів місцевої влади» (Обушний та Яковенко, 2019, 40).

Фінансова неспроможність громад є ще одним бар'єром, який значно сповільнює розвиток соціального замовлення. Якісні соціальні послуги потребують коштів. Досвід фінансування «модельних» соціальних послуг міжнародними донорами вказує про необхідність фінансування комплексних соціальних послуг із декількох джерел, тому що громади самостійно неспроможні компенсувати їхню повну вартість. До таких послуг можна віднести, наприклад, міждисциплінарні послуги раннього втручання для дітей з порушенням розвитку, підтримане проживання чи паліативний догляд. Варто наголосити на тому, що комплексні соціальні послуги не завжди доцільно створювати на рівні кожної громади. Тут скоріше йдеться про спроможність громад домовлятися та

розвивати міжмуніципальне партнерство для надання комплексних соціальних послуг відповідно до потреб населення цих громад. При цьому фінансування базових соціальних послуг, зазначених у Законі України «Про соціальні послуги», залишається відповідальністю органів місцевого самоврядування. І, на жаль, потреба у базових соціальних послугах залишається незадоволеною у багатьох громадах саме через їхню фінансову неспроможність.

Нестача фінансових ресурсів призводить до браку кваліфікованих кадрів в організаційній структурі муніципалітетів, здатних забезпечити якісний супровід усього циклу соціального замовлення – від оцінки потреб населення до оцінки якості наданих послуг. Професійним фахівцям або немає чим заплатити, або відсутні кошти для регулярного підвищення їхньої кваліфікації в умовах розвитку законодавства, коли таке навчання є вкрай необхідним. Зарплати фахівців комунальних надавачів залишаються надзвичайно низькими.

Фінансова неспроможність також призводить до того, що громади свідомо занижують вартість соціальних послуг на етапі їхнього планування, що в подальшому не мотивує професійних недержавних надавачів приставати на зазначені умови конкурсу. Окрім того, фінансова неспроможність також не мотивує органи місцевого самоврядування проводити активні адвокаційні компанії щодо ідентифікації та розвитку недержавних надавачів соціальних послуг на регіональному рівні.

Інформаційні бар'єри, на наш погляд, передусім пов'язані із браком доступних каналів комунікації між суб'єктами соціального замовлення. Під такими каналами варто розуміти як опосередковані (доступна інформація на локальних веб-платформах та інших інформаційних майданчиках), так і безпосередні (незалученість громадського сектору до двостороннього діалогу з владою, починаючи з етапу оцінки потреб та планування соціальних послуг).

Іншим аспектом інформаційних бар'єрів є неспроможність суб'єктів соціального замовлення використовувати наявну інформацію через брак компетенцій та мотивації. Наприклад, багато хто із зазначених суб'єктів (замовників, надавачів соціальних послуг) вказує на відсутність законодавчої бази для здійснення соціального замовлення, яка фактично є наявною і просто потребує уважного вивчення та практикування. Також під час опитування респонденти стверджували, що процедура закупівлі є складною, при цьому вони також зазначили, що вони не мають достатньо інформації ні про успішні практики соціального замовлення, ні про саму детальну процедуру його здійснення. Відповідно, можна припустити, що враження щодо складності процедури зумовлено її незнанням і низькою мотивацією до отримання таких знань. Адже прикладів щодо успіхів у здійсненні соціального замовлення також недостатньо у суспільному просторі.

Доля відповідальності тут належить і державному регуляторові та державному виконавцю норм соціальної політики (Міністерство соціальної політики України, Національна соціальна сервісна служба України), які проводять недостатньо роз'яснювальної роботи щодо наявного законодавства, механізмів та успішних практик його застосування на регіональному рівні. Проте щодо цього відповідальними також є і замовники (місцеві ради), і потенційні

надавачі (громадські організації, бізнес-структури, релігійні організації), які мають докладати зусилля для вивчення законодавчої бази та рефлексувати відносно сильних сторін та прогалин законодавства на державному рівні для його можливого доопрацювання. Наприклад, за наявності законодавчого підґрунтя щодо використання громадами програмно-цільового методу планування бюджетних видатків, небагато громад вдало використовують цей метод (індикатори мають формальний характер, програми не є комплексними, відсутні логічні зв'язки між частинами програми) під час планування надання соціальних послуг на місцевому рівні. При цьому саме цей метод планування здатний забезпечити зорієнтованість на результат, визначити індикатори досягнення цього результату і, відповідно, сприяти якості надання соціальних послуг.

Соціальне замовлення тісно пов'язане із наявністю місцевих цільових соціальних програм та відповідних бюджетних програм, адже саме в них визначаються пріоритети громади щодо надання соціальних послуг та закладаються фінансові ресурси для їх досягнення. Схожої думки дотримуються науковці С. Обушний та І. Яковенко, зазначаючи наступне: «Не дивлячись на очевидні переваги застосування програмно-цільового методу та достатньо ґрунтовне методичне та нормативне забезпечення, на жаль, за останні роки цей механізм ще не набув широкого застосування в об'єднаних територіальних громадах. Серед причин цього можна виділити наявний брак кваліфікованих кадрів, зокрема, фахівців в галузі фінансів, відсутність досвіду у працівників громад, що заважає подолати психологічні бар'єри» (Обушний та Яковенко, 2019, 41).

Психологічні бар'єри щодо соціального замовлення виникають на тлі браку довіри між суб'єктами соціального замовлення, а також браку соціальної солідарності між замовниками соціальних послуг (органами місцевого самоврядування) та їх отримувачами (вразливими категоріями населення). Про такі бар'єри майже не говорять українські дослідники, але зазначають неурядові організації, міжнародні експерти та самі отримувачі соціальних послуг.

В Україні, так само як і в інших країнах центрально-східної Європи, існує перервана авторитарним режимом традиція розвитку громадянського суспільства. Наша країна, як і сусідні держави, мусить компенсувати цю перерву швидким запозиченням кращих практик розвинутих країн. При цьому швидкий темп впровадження інновацій не сприяє повноцінній зрілості реформ та побудові традицій довіри між державним та недержавним секторами. Тому, на думку автора, багато інновацій в Україні залишаються лише інноваціями, зокрема і соціальне замовлення. Адже соціальне замовлення передусім потребує довіри між державним та недержавним секторами. Для цього потрібен час, практика діалогу та вдалий досвід виконаних взаємних зобов'язань.

Більше про довіру між суб'єктами соціального замовлення говорять у англomовному просторі, наголошуючи на цьому аспекті як найважливішому у побудові партнерства між державним та приватним секторами. Відомий американський філософ Ф. Фукуяма таким чином висловлюється про довіру як філософське поняття: «Довіра – це побічний продукт соціального капіталу. Це здатність людей співпрацювати один з одним. Вона заснована на тому, що люди поділяють одні й ті ж самі цінності. Якщо люди не довіряють один одному, то

така політична спільнота і сама держава може розвалитися» (Фукуяма, 2019). Довіра між державою та недержавним сектором не була тим фундаментом, що плекався як у період радянської влади, так і в пострадянський час. Навіть враховуючи те, що представники і влади, і громадського та бізнес-секторів, а також вразливі категорії населення – всі є членами одних і тих самих громад, часто дистанціювання між ними, засноване на недовірі, надзвичайно велике, що зменшує вірогідність співпраці.

Брак довіри призводить до браку соціальної солідарності, здатної посилити прямі фінансові інвестиції через соціальне замовлення нефінансовими чинниками дієвої взаємопідтримки та створення наснажуючого середовища. Брак соціальної солідарності призводить до погіршення економічного та безпекового середовища у громаді, що зі свого боку стимулює появу нових соціальних груп, які потребують соціальних послуг. Замкнуте коло, яке можливо розірвати інвестуванням спільних зусиль державного та недержавного секторів у практику діалогу та спільного вирішення суспільних проблем.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Підсумовуючи аналіз бар'єрів, які заважають розвитку соціального замовлення, важливо відмітити міждисциплінарність типів бар'єрів, яка безпосередньо пов'язана із міждисциплінарною сутністю соціального замовлення. Чинники, що сповільнюють його розвиток, лежать у галузях організаційно-правової структури органів місцевого самоврядування; фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг; інформаційної політики національного та регіонального рівнів, а також інституційної довіри та досвіду партнерства між державним та недержавним секторами.

Соціальне замовлення не є новим явищем для України, адже існує вже більше 20 років. Водночас все ще залишається інновацією для України. При цьому розвитку соціального замовлення заважає низка процедурних, фінансових, інформаційних та психологічних бар'єрів.

Попри це соціальне замовлення є позитивним і необхідним соціальним явищем, здатним розвинути ринок соціальних послуг, вкрай необхідних вразливим категоріям населення, зокрема вразливим сім'ям з дітьми. Соціальне замовлення також здатне вплинути на загальний соціально-економічний розвиток громади, побудову якісного партнерства між державним та недержавним секторами, активізацію громадянської участі та соціальної солідарності. Перспектива цього дослідження вбачається у моделюванні соціального замовлення на рівні декількох територіальних громад та визначенні чинників, здатних позитивно вплинути на розвиток соціального замовлення в Україні.

Література

Дубич, К. В. (2013). Соціальне замовлення – ефективний механізм надання соціальних послуг в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_14

Дударьов, В., Попович, В. (2019). Соціальне замовлення як інструмент підвищення ефективності надання соціальних послуг на регіональному рівні. *Вісник НТУУ «КПІ»*.

Політологія. Соціологія. Право. № 2 (42). С. 11–17. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.2\(42\).194766](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.2(42).194766)

Дяченко, О. П., Казарян, Г. Г. (2018). Соціальне замовлення як інструмент державно-приватного партнерства в системі соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю в Україні. *Інвестиції: Практика та досвід*, (20), 89–93. http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2018/20.pdf

Ігнатенко, К. (2021). Соціальний захист дітей в діяльності державних організацій на сході України. *Social Work and Education*, 8 (3), 329–340. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.3.2>

Обушний, С. М., Яковенко, І. В. (2019). Удосконалення системи фінансування соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, (1 (3)), 37–45. <https://doi.org/10.32750/2019-0103>

Новітні методи удосконалення системи надання соціальних послуг в Україні / О. В. Шубіна та ін. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3 (61). С. 213–221. URL: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/191>

Петрочко, Ж. В. (2014). Найкращі інтереси дитини: Сутність і шляхи забезпечення. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, (3), 70–74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2014_3_13

Семигіна, Т. (2012). Соціальне замовлення. У І. Зверева (Ред.), *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери* (с. 241). Універсум. <https://bit.ly/31YeEВK>

Слозанська, Г. (2016). Організація громади як метод соціальної роботи у громаді. *Вісник Черкаського університету. Серія "Педагогічні науки"*, (16), 127–133. <https://ped-journal.cdu.edu.ua/article/view/1585/1649>

Чудик-Білоусова, Н. І. (2017). Соціальне замовлення в системі надання соціальних послуг. *Університетські наукові записки*. № 63. С. 167–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_3_17

Фукуяма, Ф. (2019). Довіра, відповідальність і соціальна згуртованість у сучасній Україні: досвід і виклики для країни та регіону. Київський центр Українського Католицького Університету. <http://www.mag-iah.com/news/65>

Подяки

Автор висловлює подяку науковому керівнику *Ж. В. Петрочко*, доктору педагогічних наук, професору кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, за експертну допомогу у розробці інструментарію емпіричного дослідження, редагуванні та рецензуванні статті;

О. О. Козлюк, експерту у галузі стратегічного планування та регіонального розвитку, за допомогу у розробці інструментарію емпіричного дослідження та допомогу в аналізі отриманих даних.

BARRIERS IN SOCIAL COMMISSIONING IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Nataliya Datchenko, PhD Student, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine;

Abstract. *The article contains theoretical and practical principles on barriers for social commissioning implementation in Ukraine. Social commissioning is an instrument satisfaction of vulnerable groups' social service needs by means of non-state providers contracting by local authorities.*

As a prevention mechanism, community-based social services are considered to be an effective tool for mitigation the risk for vulnerable groups, especially families with children, to get in difficult life conditions without possibility to overcome them independently.

As a response measure, social services are called to support vulnerable families with children, who appeared to be in crisis. Social services also can decrease the negative impact of difficult life conditions on vulnerable groups of population. New categories emerged among social service beneficiaries in Ukraine which include children and their families who suffered of armed conflict; combatants and their families; children and youth who need the reintegration to biological families and communities after deinstitutionalization; families with children who became poor as a result of COVID-19 pandemics and other groups. The increased number of beneficiaries in need requires the increased number of social service providers. Social commissioning is recognized to be a tool for diversification of important community-based social service providers.

Even though social commissioning is available in national legislation for more than 20 years, its practical implementation still is considered to be an innovation. The author identified the following groups of barriers which constrains development of social commissioning: procedural, financial, informational and psychological. The results of an expert survey which complement and enrich the theoretical conclusions on social commissioning development barriers in Ukraine are presented in the article.

Key words: *social commissioning; barriers; social services; territorial communities; non-state social service providers; vulnerable families with children.*

References

Chudyk-Bilousova, N. (2017). Social contracting in the system of social service provision. *University scientific notes*, 63, 167–183. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_3_17 (in Ukrainian).

Dubych, K. (2013). Social contracting as an effective mechanism for social service provision in Ukraine. *Public management: Theory and Practice*, 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_14 (in Ukrainian).

Dudarov, V., & Popovych, V. (2019). Social order as an instrument for provision of social services at regional level. *Bulletin of NTUU «KPI». Political science, Sociology, Law*, 2 (42), 11–17. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.2\(42\).194766](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.2(42).194766) (in Ukrainian).

Diachenko, O., & Kazarian, G. (2018). Social order as an instrument of public-private partnership in the system of socio-economic provision of persons with disabilities in Ukraine. *Investitions: Practice and Experience*, (20), 89–93. http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2018/20.pdf (in Ukrainian).

Fukuyama, F. (2019). Trust, responsibility and social cohesion in modern Ukraine: experience and challenges for the country and the region. Kyiv center of the Ukrainian Catholic University. <http://www.mag-iah.com/news/65> (in Ukrainian).

Ihnatenko K. (2021). The social protection of children in the activities of the government organizations in east of Ukraine. *Social Work and Education*, 8(3), 329–340. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.3.2> (in Ukrainian).

Obushnyi, S., Yakovenko, I. (2019). Social service system funding improvement in amalgamated territorial communities. *European scientific journal of Economic and Financial innovations*, (1 (3)), 37–45. <https://doi.org/10.32750/2019-0103> (in Ukrainian).

Petrochko, Zh. (2014). The best interests of the child. Essence and ways for provision. *Research notes of Nizhyn Mykola Gogol state university. Series Psychology and Pedagogy Research*, (3), 70–74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2014_3_13

Semyhina, T. (2012). Social commissioning, *Encyclopedia for social work specialists* (p. 241). Universum. <https://bit.ly/31YeEBK> (in Ukrainian).

Shubina, O., Denysova, Y, Sanchych, O., & Marylova, A. (2020). New methods of social service provision improvement in Ukraine. *Economic bulletin of Donbass*, 3 (61), 213–221. <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/191>. (in Ukrainian).

Slozanska, H. (2016). Organization of society as a method of social work in society. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsk national university. Series Pedagogical sciences*, (16), 127–133. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1585/1649> (in Ukrainian)

Article history:

Received: November 15, 2021

1st Revision: December 14, 2021

Accepted: December 30, 2021